

**Samen Werken aan een
Betere Aansluiting**

Rotterdamse
Hogescholen

Voortgezet
Onderwijs

'Samen werken aan een betere aansluiting'

jaarrapportage
2014-2015

Ondertekening intentieverklaring samenwerking 15 oktober 2014

Inhoudsopgave

Aanleiding en totstandkoming project	5
Thema loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)	8
Thema hbo-vaardigheden	12
Thema vakinhoudelijke aansluiting	15
Thema doorstroomcijfers	18
Evaluatie enquête betrokkenen 2014-2015	21
Aanbevelingen	24
Voortzetting project 2015-2016	25
Bijlage 1: deelnemende scholen	26
Bijlage 2: deelnemers werkgroepen	27

Aanleiding

Van alle havisten die jaarlijks met een diploma hun middelbare school verlaten, kiest 80% voor een hbo-opleiding in de directe nabijheid van hun woonplaats. Uit de Startmonitor van Researchnet blijkt zelfs dat de bereikbaarheid van de instelling het belangrijkste keuzemotief vormt voor leerlingen. Dit betekent dat van de totale havo-instroom van de hbo-instellingen het overgrote deel uit de directe regio afkomstig is. Echter, van de duizenden leerlingen uit de regio Rijnmond die instromen bij de Rotterdamse hbo's, is een groot deel niet succesvol. Ruim 1/3 van hen valt binnen een jaar uit of wisselt van opleiding. Hierdoor gaat talent verloren en wordt het potentieel van de jongeren uit de regio niet volledig benut. Een deel van de oplossing voor dit probleem ligt in een betere samenwerking tussen het voortgezet onderwijs en de hogescholen op het gebied van de voorbereiding op het hoger onderwijs en de aansluiting tussen de twee onderwijskolommen.

Het uitblijven van studiesucces en hoge uitval van studenten is ook landelijk een onderkend probleem. In de wet Kwaliteit in Verscheidenheid heeft de minister van OCW daarom de focus gelegd op het eerder en beter oriënteren op de overstap naar het hbo, met als sluitstuk de inschrijving voor 1 mei en de studiekeuzecheck. Dit vormde aanleiding voor de Rotterdamse hbo-instellingen om bestuurders uit het vo en het mbo te informeren over de voor hen belangrijke consequenties uit deze wet, namelijk het vervroegen van de begeleiding van leerlingen bij hun studiekeuze. Op 22 januari 2014 gaf een groot aantal bestuurders uit zowel vo als mbo gehoor aan de uitnodiging zich te laten informeren over de ontwikkelingen. De aanwezige partijen onderkenden dat de aansluiting tussen het mbo/vo en het hbo verbeterd moet worden. Afgesproken werd dat intensivering en uitbreiding van samenwerking gewenst is op de thema's die zorgen voor een goede aansluiting en de monitoring van deze aansluiting. Deze thema's zijn:

1. loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)
2. vakinhoudelijke aansluiting
3. hbo-vaardigheden
4. analyse doorstroomcijfers

Ad. 1 Het kiezen: loopbaanoriëntatie en -begeleiding

Het begeleiden van leerlingen naar een goede studiekeuze, is een taak waar zowel vo als hbo een rol in hebben. Het vo door het opzetten van een goed LOB-programma waarbij leerlingen gericht begeleid en gefaciliteerd worden om een weloverwogen keuze voor een opleiding te maken. En het hbo door het organiseren van realistische

en toegankelijke studiekeuzeactiviteiten en -voorlichting. Toch lijkt hier wel het een en ander mis te gaan: meer dan de helft van de uitvallers in het eerste jaar geeft aan dat de verkeerde studiekeuze de voornaamste reden voor uitval is.

Ad 2 Het kennen: vakinhoudelijke aansluiting

Om een soepele overgang tussen havo en hbo te bewerkstelligen is kennis over elkaars onderwijsprogramma's noodzakelijk. Immers, hbo-opleidingen zouden bij de start moeten aansluiten bij het eindniveau van de instromende student. En het vo zou op zijn beurt moeten toewerken naar datzelfde startniveau. Dat betekent veel uitwisseling over en weer om de hiaten in kennis zo klein mogelijk te houden.

Ad 3 Het kunnen: aansluiting op vaardigheden

De competenties van havisten sluiten vaak niet voldoende aan bij het type onderwijs dat het hbo biedt. Havisten hebben onder andere moeite met het aanpakken van contextrijke opdrachten, planningsvaardigheden en het doen van onderzoek. Het voorbereiden van leerlingen op de werkwijze die op het hbo gangbaar is met de vaardigheden die daarbij belangrijk zijn, zou meer aandacht kunnen krijgen.

Ad 4: Het analyseren: doorstroomcijfers

Het monitoren van de doorstroom en het effect van samenwerking op de bovengenoemde thema's is een belangrijk sturingsmiddel. Dat vraagt een aanpassing en verbreding van de huidige terugkoppelingsrapportages waar een deel van de participerende hogescholen mee werkt. Met name het toevoegen van kwalitatieve sturingsinformatie is een wens van het vo. Als vierde thema is daarom het verstrekken en analyseren van de doorstroomcijfers aan toegevoegd.

Zo werd op 22 januari 2014 het startsein gegeven voor een intensivering van de samenwerking. In de maanden daarna zijn de thema's verder uitgewerkt en is een plan gemaakt hoe de samenwerking te concretiseren. Dit plan en de voornemens werden nogmaals bekrachtigd op een tweede bestuurlijke bijeenkomst op 1 juli 2014. Op deze bijeenkomst werd afgesproken dat een intentieverklaring getekend zou gaan worden tijdens de Studiebeurs Rotterdam – een gezamenlijk initiatief van het Rotterdamse Hoger Onderwijs – op 15 oktober. Deze intentieverklaring markeerde het begin van de concrete invulling in de vorm van een drietal werkconferenties, die tot doel hadden om samen te werken aan het ontwikkelen van concrete instrumenten om de aansluiting te verbeteren. Elk van de werkconferenties bestond uit een plenair deel waarin alle aanwezigen geïnformeerd werden over de voortgang van het project en de stand van zaken vanuit de vier deelthema's. Vervolgens was er in de deelsessies ruimte voor verdieping. Inmiddels zijn deze werkconferenties achter de rug. Tijd voor een evaluatie, wat is er bereikt en wat moet er nog gebeuren?

Vanuit de overkoepelende projectgroep kijken wij met trots terug op een succesvol jaar, waarin met een grote groep mensen met veel enthousiasme gewerkt is aan instrumenten die ervoor moeten zorgen dat onze leerlingen/studenten een succesvolle start in het hbo kunnen maken.

In deze rapportage treft u een overzicht van de opbrengsten tot nu toe en een voorstel voor continuering van de samenwerking in studiejaar 2015-2016, waarin staat beschreven hoe de opbrengsten verder worden ontwikkeld en de resultaten worden geïmplementeerd.

We kijken er naar uit om in het komende studiejaar verder samen te werken aan een goede aansluiting en wensen u veel leesplezier, mede namens alle collega's die aan dit project een bijdrage hebben geleverd.

Anne Bos
Henrike Knippenberg
Olav Rulander
Marion Schiffers
Hilke Stibbe

“Het havo-programma Wiskunde B is één programma, wiskunde (B) op het hbo 10? 50? 100 programma's? Daarom is afstemming verwante hbo-opleidingen gewenst: 'steek de koppen bij elkaar' en stem de wiskundeprogramma's voor het eerste jaar af op elkaar (en op dat van havo wiskunde B).”

Gertjan Breevaart, docent wiskunde
Revislyceum

Thema Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)

Aanleiding

De wet Kwaliteit in Verscheidenheid is er op gericht de juiste student op de juiste plaats te krijgen en moet een einde maken aan hoge uitval en switchgedrag onder studenten. De twee belangrijkste redenen voor uitval in het eerste jaar zijn het maken van een verkeerde studiekeuze en het hebben van andere verwachtingen. In de studiekeuzecheck die voortkomt uit deze wet, staan de studiekeuze en de verwachtingen centraal. Daarmee vormt de studiekeuzecheck (skc) het sluitstuk van het LOB-proces dat leerlingen op het voortgezet onderwijs hebben doorlopen. Een echte verbinding tussen het LOB op het voortgezet onderwijs en de studiekeuzecheck en de daarop volgende studieloopbaan-coaching ontbreekt echter nog.

Op het vo krijgen leerlingen een LOB-programma of -methode aangeboden, waarin de decaan en de mentor een begeleidende rol spelen. Vaak wordt hierbij gebruik gemaakt van een methode waarbij leerlingen een LOB-portfolio opbouwen. Dit LOB-portfolio heeft echter geen rol in de studiekeuzecheck. Door het ontbreken van deze verbinding gaat veel nuttige informatie verloren, wordt informatie dubbel gevraagd en blijven vaardigheden en talenten onbenoemd. De aanmelder heeft bovendien weinig mogelijkheden om bij de studiekeuzecheck/intake en aanvang van de hbo-opleiding relevante informatie over zijn opgedane kennis en ervaringen mee te nemen en hierbij te reflecteren op eerder gemaakte keuzes. Reden voor de werkgroep om zich te richten op een concreet instrument dat meer (kwalitatieve) input kan leveren voor de studiekeuzecheck en tegelijkertijd voor de aanmelder een middel is om zich goed voor te bereiden op de studiekeuzecheck en de start van zijn/haar hbo-studie. Dit alles met het oog op het verbeteren van de studiesucces.

Deze verkenning biedt een beschrijving van het beoogde LOB-cv, de inventarisatie van de aandachtspunten en voorwaarden en de aanbevelingen voor de doorontwikkeling en implementatie van het LOB-cv in schooljaar 2015-2016. Deze verkenning is tot stand gekomen op basis van deelsessies LOB tijdens de werkconferenties 'Samenwerken aan een betere aansluiting vo-ho' in het schooljaar 2014-2015 en bijeenkomsten met de werkgroep LOB.

Aanpak 2014-2015

Tijdens de eerste werkconferentie heeft de focus gelegen op het vormgeven en vaststellen van de doelstellingen en de probleemstelling van het thema LOB. Dit heeft tot de volgende probleemstelling met daaruit afgeleide deelvragen geleid:

Probleemstelling:

- Welk instrument kan (kwalitatieve) input leveren voor de studiekeuzecheck, die de hogescholen afnemen, en de aanmelder helpen om zich goed voor te bereiden op de studiekeuzecheck en de aanvang van de studie?

Deelvragen:

- Hoe moet een dergelijk instrument er uitzien en aan welke voorwaarden moet dit instrument voldoen?
- Hoe kan het instrument worden geïmplementeerd in zowel het LOB-programma op het vo, de uitvoering van de studiekeuzecheck/intake op het hbo en daarna in de coaching/begeleiding in het eerste jaar van het hbo?
- Welke rol heeft het vo en welke het hbo hierbij?

Doelstelling:

Het ontwikkelen van een instrument dat voor de aanmelder een goede voorbereiding vormt op de intake/studiekeuzechecks bij de Rotterdamse hogescholen én verbinding maakt tussen de loopbaanoriëntatie en -begeleiding op het vo en de studieloopbaanbegeleiding op het hbo.

Voorafgaand aan de tweede werkconferentie heeft de werkgroep een inventarisatie binnen het vo en hbo uitgevoerd, waarbij de volgende vragen centraal stonden:

- Welke doorstroomportfolio's worden er momenteel gebruikt op het vo? In welke systemen? Welke vorm en inhoud hebben deze dossiers?
- Wat is bruikbaar uit deze dossiers of systemen voor het LOB-cv? En hoe kan dit overgenomen worden in het LOB-cv?
- Hoe kan het LOB-cv zo effectief mogelijk ingezet worden voor het LOB-proces op het vo?
- Welke informatie is het meest bruikbaar/nuttig als input bij de skc's van de verschillende hbo-instellingen? In welke vorm?
- Hoe moet het instrument eruit zien? Welk digitaal platform is bruikbaar? Bij welke bestaande instrumenten is aansluiting te vinden? Is dit wenselijk?
- Op welke aanwezige initiatieven en plannen kan worden aangehaakt? (Plusdocument VO-raad, talentdocument gemeente Rotterdam, etc.)

De informatie uit de hbo- en vo-inventarisatie heeft een eerste inhoudelijk concept van het LOB-cv opgeleverd. Tijdens de werkconferentie van 20 februari is dit concept gepresenteerd. De deelnemers aan de werksessie kregen de mogelijkheid om hierop hun feedback te geven en hun aanbevelingen te doen over het vervolg. De deelnemers constateerden dat een LOB-cv in deze inhoudelijke vorm erg bruikbaar zou zijn, zowel in het studiekeuzeproces en de voorbereiding van de leerling op de studiekeuzecheck als ook in de coaching en begeleiding in het eerste jaar van het hbo. In kleinere groepjes hebben deelnemers uit het vo en het hbo vervolgens nagedacht over de toegevoegde waarde en de implementatie van het LOB-cv als instrument dat de verbinding moet vormen tussen vo en hbo.

Na de tweede werkconferentie heeft de werkgroep LOB een uitwerking gemaakt met items en vragen die het LOB-cv moet bevatten. Op basis van deze concrete uitwerking is een dummy vervaardigd met daarin een visuele uitwerking van deze ideeën, vragen en items. Daarnaast is verder nagedacht over hoe het LOB-cv een rol kan krijgen binnen het LOB op het vo en de studieloopbaanbegeleiding op het hbo.

Op 16 april werd tijdens de werkconferentie de dummy gepresenteerd aan alle deelnemers. Deze dummy werd erg enthousiast ontvangen. Tijdens de werksessie was er de mogelijkheid om feedback te geven over de dummy. Ook konden aanwezigen hun ideeën geven over de implementatie van het LOB-cv.

Wat is er gerealiseerd?

De werkgroep heeft levert twee zaken op:

1. verkenning LOB-cv, met daarin een beschrijving van de gewenste inhoud van het LOB-cv, een plan van aanpak voor (door)ontwikkeling en implementatie van het instrument.
2. dummy LOB-cv, dat de visuele uitwerking vormt van het instrument.

Het LOB-cv wordt door de aanmelder zelf op een digitaal onafhankelijk platform (bijvoorbeeld een website) aangemaakt en beschikbaar gesteld aan de intakers van het hbo. De aanmelder beheert dus zijn/haar eigen LOB-cv en bepaalt zelf wat hij of zij van zichzelf wil laten zien.

Het hbo geeft middels het digitale onafhankelijke platform aan welke basisinformatie essentieel geacht wordt om een efficiënt studiekeuzegesprek te voeren of intake-activiteit te ondernemen. Met het beantwoorden van de items en vragen bouwt de aanmelder zijn LOB-cv op. Uiteindelijk wordt deze meegenomen naar de studiekeuze-check/intake of voorafgaand opgestuurd.

Het LOB-cv bevat de volgende onderdelen:

1. Persoonlijke informatie
2. Relevante vaardigheden en kwaliteiten
3. Motivatie en drijfveren
4. Studiekeuzeprocès en oriëntatie activiteiten
5. Verwachtingen en beeld van de gekozen studie
6. Aanvullingen

Wat is er nog nodig?

De verkenning LOB-cv is een eerste stap. Om het LOB-cv daadwerkelijk te ontwikkelen en te implementeren moeten nog een aantal stappen gezet worden:

Ontwikkeling instrument; bouwen, testen en pilots

De dummy en de ideeën rondom het LOB-cv moeten in een breder kader getest en getoetst worden. Ook moet een partij gezocht worden die het instrument daadwerkelijk kan gaan bouwen. In studiejaar 2015/2016 wil de werkgroep de dummy LOB-cv testen onder eerstejaars hbo-studenten, vo-leerlingen op een aantal vo-scholen en intakers van de hbo-instellingen. Op basis hiervan zal de dummy doorontwikkeld worden tot een eerste test-ontwerp. Met de eerste 'echte' versie van het LOB-cv moeten vervolgens pilots worden opgezet bij drie tot vier vo-scholen en 4 opleidingen van het Rotterdamse hbo.

Aansluiten bij bestaande initiatieven

De werkgroep blijft in gesprek met contactpersonen van bestaande initiatieven waarmee een duidelijke link is op zowel inhoud als het proces. De invoering van het Plusdocument binnen het vo is hier een voorbeeld van. Ook blijft de werkgroep in gesprek met het initiatief van het Talentportfolio van het Programma op Zuid (Rotterdam). De werkgroep wil graag leren van vergelijkbare initiatieven zoals droomloopbaan.nl en andere mooie voorbeelden.

Implementatie

Voor de implementatie van het LOB-cv op zowel vo als hbo moeten nog een aantal stappen gezet worden:

- Wil het LOB-cv bijdragen aan studiesucces dan moet er zowel binnen het vo als het hbo als bij de individuele aanmelder een breder draagvlak, bewustwording en commitment gecreëerd worden. Draagvlak en betrokkenheid zal op zowel bestuurlijk, tactisch en operationeel niveau moeten worden gezocht. De nut en noodzaak van het LOB-cv zal bij de aanmelders/vo-leerlingen onder de aandacht moeten worden gebracht. Dit alles vergt de nodige aandacht, tijd, geld en middelen.
- Er is meer afstemming en onderzoek nodig naar de precieze invulling van de studiekeuzecheck bij de opleidingen van de vier Rotterdamse hbo-instellingen en de rol van het LOB-cv hierbij. Daarnaast moet de relatie met de bestaande LOB-methodes in het vo met bijbehorende portfolio's concreter worden uitgewerkt.
- Bij de implementatie van het LOB-cv moet goede scholing komen voor betrokkenen in het vo (mentoren, decanen) en het hbo (studieloopbaanbegeleider, intakers) op het gebied van gebruik van het LOB-cv en de begeleiding van leerlingen/studenten hierin.

Thema Hbo-vaardigheden

Aanleiding

In de onlangs verschenen strategievizie van de Vereniging Hogescholen, #Hbo2025, Wendbaar & Weerbaar, staat dat het hbo als voornaamste kerntaak heeft om studenten op te leiden tot kritische, ondernemende en onderzoekende professionals. Dit zal betekenen dat er binnen het hbo nog meer aandacht besteed zal worden aan de competenties die daarmee gemoeid zijn. Ook binnen het vo is er vanuit de VO-Raad meer aandacht voor de brede vorming van leerling, zoals staat beschreven in de VO-agenda 2014-2020, Klaar voor de toekomst.

Op dit moment is het echter zo dat de competenties van hbo-isten vaak niet voldoende aansluiten bij het type onderwijs dat hbo's bieden. Hbo-isten hebben onder andere moeite met het aanpakken van contextrijke opdrachten, planningsvaardigheden en het doen van onderzoek. Uit de Startmeter 2013-2014 van Researchnet blijkt dat vooral uitvallers aangeven minder tevreden te zijn als het gaat om aansluiting op het gebied van vaardigheden, zoals het werken aan grote opdrachten, het zoeken naar informatie en het samenwerken. Ook hbo-docenten geven aan dat studenten de overstap van de havo naar het hbo lastig vinden als het gaat om werkvormen op het hbo en de vaardigheden die op dit gebied verwacht worden in het hbo.

Dat is eigenlijk logisch, want in het vo-programma is tot nu toe weinig aandacht voor de voorbereiding van leerlingen op het hbo als het gaat om de zogenaamde hbo-vaardigheden. Reden om in het kader van de samenwerking binnen dit project verder in te zoomen op de zo belangrijke voorbereiding van leerlingen op het hbo als het gaat om het aanleren en herkennen van competenties en vaardigheden.

Aanpak 2014-2015

Tijdens de deelsessie van de eerste werkconferentie in november 2014 stond de afbakening van het thema hbo-vaardigheden centraal. Zo'n 20 collega's uit vo en hbo hebben zich gebogen over een aantal vragen:

- Wat zijn hbo-vaardigheden?
- Op welke manier kunnen leerlingen beter voorbereid worden op de manier van werken die op het hbo gebruikelijk is?
- Waar moeten we ons op richten en wat zijn kansen, uitdagingen en vragen daarbij?

Op basis van de discussie die deze vragen oproepen, is besloten om de vaardigheden in eerste instantie te vertalen naar het profielwerkstuk, als zijnde een grote opdracht op het voortgezet onderwijs die elke leerling moet maken en waarbij een flink aantal vaardigheden aan de orde komen die binnen het hbo van belang zijn.

Na de eerste werkconferentie in november 2014 is een kleine werkgroep samengesteld met collega's uit het vo en hbo. De werkgroep is verder gegaan met de input uit de werkconferentie en heeft de opdracht verder afgebakend om tot een concreet eindproduct te kunnen komen. Daarbij is de keuze gemaakt om in eerste instantie het profielwerkstuk op een hbo-waardige wijze vorm te geven. Het profielwerkstuk zou dan gepositioneerd moeten worden als het eindexamen op het gebied van vaardigheden. En daarmee zou het proces rondom het Profielwerkstuk toe moeten werken naar de start op een vervolgopleiding op het hbo. De vaardigheden waar de werkgroep zich op gericht heeft, zijn dezelfde vaardigheden die ook in de Startmeter NOA opgenomen staan. Dit is een digitale vragenlijst, die zowel Hogeschool Rotterdam als Hogeschool Inholland gebruiken bij hun studiekeuzecheck. Leerlingen scoren zichzelf hierbij op een aantal vaardigheden, te weten:

- Analyseren
- Mondeling communiceren
- Schriftelijk communiceren
- Samenwerken
- Plannen en organiseren
- Reflecteren
- Onderzoeken

Door een expliciete link te leggen met de Startmeter NOA, kan in de communicatie naar en in de begeleiding van de leerlingen een verband gelegd worden tussen het profielwerkstuk en de overstap naar het hbo.

In de tweede werkconferentie in februari 2015 stond de opzet van de leidraad centraal. Aanwezigen hebben zich gebogen over de onderdelen die beschreven moeten worden in de leidraad. Vervolgens is in kleine groepjes verder gepraat over afstemming op het gebied van de vaardigheden samenwerken en presenteren en over het proces van het profielwerkstuk.

De laatste werkconferentie, april 2015, stond vooral in het teken van de vormgeving van de beoordeling op de vaardigheden in zogenaamde rubrics.

De input uit de drie werkconferenties heeft mede bijgedragen tot het eindproduct.

Wat is er gerealiseerd?

Naast de input vanuit de werkconferenties is er een inventarisatie gedaan onder ongeveer 25 vo-scholen. Deze scholen hebben hun handleiding en beoordelingsmodel verstrekt, alsmede antwoord gegeven op een aantal verdiepende vragen. Ook op het hbo is een inventarisatie gedaan onder ongeveer 16 opleidingen, waarbij gekeken is naar de wijze waarop hbo-vaardigheden binnen het opleidingsprogramma in het eerste jaar aan de orde komen.

Alle informatie heeft geleid tot een leidraad voor het profielwerkstuk. Het is een praktische handreiking geworden die handvaten geeft en inspiratie biedt om het profielwerkstuk op te zetten op een manier die een goede voorbereiding vormt op

het hbo. Ook is een beoordelingsmodel opgenomen op basis waarvan leerlingen kunnen zien in hoeverre zij al over belangrijke (hbo-)vaardigheden beschikken. De opzet van de leidraad is zo dat per vaardigheid/fase een algemeen overzicht gegeven wordt van de huidige werkwijze op het vo bij het profielwerkstuk, alsmede de werkwijze in het eerste jaar op het hbo. Op basis van deze beschrijving worden aanbevelingen gedaan om het profielwerkstuk meer af te stemmen op de hbo-manier van werken.

Wat is er nog nodig?

De leidraad is beschikbaar, maar vormt nadrukkelijk een startdocument om verder te gaan met het vormgeven van het profielwerkstuk. De werkgroep wil dan ook in het volgend studiejaar graag een grotere groep collega's van vo en hbo uitnodigen om **informatie uit te wisselen en te delen**. Het leren van elkaars werkwijze en ervaringen, zal een belangrijke rol krijgen. Daarbij is de afstemming tussen eindniveau havo en startniveau hbo het uitgangspunt.

Bovendien vraagt het positioneren van het profielwerkstuk als zijnde het eindexamen op het gebied van vaardigheden ook om een voorbereiding op datzelfde examen. Daarom wil de werkgroep volgend jaar verder werken aan het ontwikkelen van een keuzepalet aan ideeën, lesbrieven en keuzeopdrachten om een **leerlijn vaardigheden** te ontwikkelen. Elke school kan daaruit die onderdelen kiezen die passen binnen de visie en werkwijze van de school. In de toekomst zal deze leerlijn in de samenwerking verder vormgegeven worden.

Er is heel veel informatie verzameld om te komen tot deze leidraad. Deze informatie wil de werkgroep graag op een toegankelijke manier **digitaal ontsluiten**, zodat elke school de mogelijkheid heeft om gebruik te maken van hetgeen er al aan materiaal op dit gebied is.

“Met deze samenwerking is er een goed begin gemaakt aan het afstemmen van het vo op het hbo en andersom.”

Leontine Engelen, Penta College

Thema vakinhoudelijke aansluiting

Aanleiding

De aansluiting op vakinhoud tussen vo en hbo is een belangrijke bepalende factor voor studiesucces gebleken. Zowel leerlingen als docenten in het hbo ervaren echter dat de vakinhoudelijke aansluiting van vo naar hbo niet in alle gevallen optimaal is en voor verbetering vatbaar. Docenten op het hbo hebben niet altijd voldoende kennis van hetgeen op het vo wordt vereist (en andersom) en beide hanteren een andere didactische aanpak.

Dit heeft geleid tot de volgende doelstellingen:

1. In drie vakinhoudelijke werkgroepen:
 - a. Nederlands/communicatie,
 - b. economie/management & organisatie en
 - c. wiskundeinventariseren welke oorzaken en factoren een succesvolle vakinhoudelijke aansluiting tussen vo en hbo in de weg staan.
2. Het formuleren van mogelijke oplossingen en aanbevelingen die de vakinhoudelijke aansluiting tussen vo en hbo verbeteren.
3. Ideeën verzamelen voor de manier waarop de betrokkenheid vanuit vo en hbo vergroot kan worden en de implementatie van aanbevelingen plaats kan vinden.

Aanpak

Tijdens de 1^e werkconferentie op 11 november 2014 kwamen alle deelnemers bijeen die zich voor de vakinhoudelijke werkgroep hadden aangemeld. Dat bleek niet de meest werkbare en efficiënte vorm. Niet alle aanwezigen waren in gelijke mate vooraf geïnformeerd en/of hadden verschillende verwachtingen ten aanzien van de opbrengst voor hun eigen vakinhoud.

In de daaropvolgende werkconferenties, van 19 februari en 16 april 2015, is er dan ook voor gekozen om de groep op te splitsen. We continueerden het gesprek in drie werkgroepen, waarbij we kozen voor de belangrijkste vakken en -combinaties: economie/management & organisatie, Nederlands/communicatie en wiskunde. De nadruk in laatstgenoemde werkgroep lag daarbij op wiskunde B. De verzamelde informatie is hoofdzakelijk afkomstig van deze laatste 2 werksessies en de tussentijdse inbreng van voorzitters en werkgroepleden. Op basis van de inventarisatie is met de deelnemers gesproken over mogelijke oplossingen en zijn aanbevelingen geformuleerd. Hierbij is ook een relatie gelegd met onderwerpen die centraal stonden in de werkgroepen LOB en hbo-vaardigheden. Tenslotte zijn eerste ideeën verzameld met betrekking tot de wenselijke voortgang van dit traject in studiejaar 2015-2016. Overigens biedt de vakinhoudelijke verslaglegging geen volledige of aan elkaar gelijkwaardige analyse en input vanuit de drie werkgroepen. Daarvoor waren de werkgroepen te verschillend van samenstelling en aanpak en ontbrak de tijd.

Het is dus vooral een weerslag van hetgeen aan de orde is gesteld en de voorstellen die deelnemers met elkaar hebben geformuleerd.

Wat is er op 1/7 gerealiseerd?

Op 1 juli 2015 is er een uitgebreid verslag beschikbaar van bevindingen en aanbevelingen van de drie werkgroepen die zich gebogen hebben over de vakinhoudelijke aansluiting vo-hbo.

Met sommige aanbevelingen kunnen vo en hbo al direct aan de slag. Andere vragen meer tijd, vereisen het maken van keuzes, nadere afstemming en kennis- en informatie uitwisseling.

Voorbeelden daarvan zijn:

- het bieden van eerdere en specifiekere voorlichting met meer aandacht voor vakinhoudelijke aansluiting (o.a. didactiek, toetsing, omgang docenten en medestudenten),
- meer informatiedeling tussen docenten vo en hbo,
- het (bewuster) aanbieden van specifieke vak-combinaties per profiel in het vo,
- betere onderlinge afstemming over nieuwe regelgeving en exameneisen,
- meer uniformering in het gebruik van literatuur, methodes en toetsen in het hbo (met name 1e jaar) en,
- bewuster gebruik van hulpmiddelen (woordenboek en grafische rekenmachines) in het vo.

De aanbevelingen die (mede) betrekking hebben op LOB en hbo-vaardigheden worden gezamenlijk met betreffende werkgroepen opgepakt en nader uitgewerkt. Dat betreft bijvoorbeeld:

- de omgang met en beoordeling van het Profielwerkstuk, het meer gebruik maken van gangbare hbo-werkvormen en -vaardigheden in het vo en aandacht binnen LOB voor vakinhoudelijke aansluiting.

In het beschikbare, uitgebreidere verslag "Vakinhoudelijke aansluiting", zijn de verzamelde inzichten en aanbevelingen ondergebracht in 5 hoofdstukken:

1. Kennisdeling via netwerken
2. Vakspecifieke aanbevelingen
3. Aanbevelingen vo/hbo generiek
4. Relatie met andere werkgroepen
5. Implementatie en vervolg 2015-2016

Wat is er nog nodig?

Komend jaar willen we met een groeiende groep betrokkenen voortvarend aan de slag met de aanbevelingen en houdbare resultaten boeken. De wijze waarop we een en ander het beste en meest effectief kunnen benaderen, vraagt nog om verdere doordinking en uitwisseling. Graag leggen we onze eerste ideeën hierover voor aan de aanwezigen op 1 juli 2015.

Op dit moment liggen er de volgende voorstellen en wensen voor het studiejaar 2015-2016.

Voorstellen voor vervolg 2015-2016

In algemene zin is het stimuleren en faciliteren van (meer) vhbo georiënteerd onderwijs belangrijk voor het verbeteren van de aansluiting vo-hbo. Het uitbreiden en specifiekere uitwisselen en delen van kennis, informatie en bronnen tussen vo en hbo is daarbij onontbeerlijk.

De leden van de werkgroep vakinhoudelijke aansluiting **Nederlands/communicatie** adviseren om:

- In te spelen op de behoefte van het vo om meer vakinhoudelijke informatie te ontvangen en meer inzicht te krijgen in de werkwijze in het hbo. Eerst wordt geïnventariseerd waaraan specifiek behoefte is in het vo en hbo. Studiejaar 2015-2016 wordt door het hbo een document opgesteld dat binnen de vaksectie Nederlands van de vo-scholen verspreid wordt. Dit document bevat naast achtergrondinformatie ook concreet materiaal dat in de lessen Nederlands gebruikt kan worden.
- Ter informatie voor hbo-docenten Nederlands/communicatie en eerstejaarsdocenten van de opleidingen wordt een document geschreven over de exameneisen Nederlands havo, de vernieuwingen die recent zijn ingevoerd en andere vakinhoudelijke ontwikkelingen die relevant zijn voor het hbo.
- Een werkconferentie te organiseren Nederlands/communicatie (werktitel: 'Vo-hbo: dat is andere taal!') in het voorjaar van 2016, waarbij het document wordt gepresenteerd.
- Een regionaal netwerk Nederlands/communicatie vo-hbo te starten dat zorg draagt voor onderlinge kennisdeling, schrijven van het eerder genoemde vo-hbo document, verspreiding van materiaal en organisatie van de werkconferentie.
- Nauw betrokken te blijven bij de andere werkgroepen in het kader van "Samenwerken aan een betere aansluiting vo-hbo", te weten de werkgroepen LOB en hbo-vaardigheden. Met de expertise vanuit het regionale netwerk Nederlands/communicatie vo-hbo, vooral op het gebied van Nederlandse taalvaardigheid, onderzoeksvaardigheden, rapportageonderdelen en presenteren, wordt materiaal ontwikkeld voor de werkgroep hbo-vaardigheden. Bij de werkgroep LOB wordt aangesloten om te bekijken hoe de vakinhoudelijke aansluiting vo-hbo onder de aandacht van het vo en hbo wordt gebracht.

De leden van de werkgroep **Economie/Management & Organisatie** stellen voor om zich nader te buigen over het profielwerkstuk. Vo-docenten nemen profielwerkstuk mee, hbo-docenten nemen verslagen jaar 1 mee (inclusief beoordelingsmodellen) en samen bekijken zij het niveau en de wijze van begeleiden/beoordelen. Ook verkennen zij daarbij de opties voor verdere samenwerking en de wijze waarop een en ander overgedragen en geïmplementeerd kan worden. Dit in nauwe afstemming met de werkgroep hbo-vaardigheden

De leden van de werkgroep **Wiskunde** stellen voor de aanbevelingen op te pakken en in afstemming met vo en hbo te bezien welke aanvullende informatie en acties nodig zijn voor een succesvolle implementatie en verdere kennisdeling, evenals welke daarvan prioriteit verdienen. Ook hier kan aansluiting bij een bestaand regionaal netwerk of het opzetten van een nieuw netwerk behulpzaam zijn.

Thema doorstroomcijfers

Aanleiding

Tijdens de bestuurlijke conferentie op 1 juli 2014 werden de doorstroomgegevens als 4e toegevoegd aan de thema's die een rol spelen in de verbetering van het studiesucces van de doorstroom van het vo naar het hbo. Tijdens de eerste werkconferentie werd de probleemstelling als volgt geformuleerd:

'Er wordt veel data verzameld, maar deze data wordt niet voldoende aangevend voor aanscherping van het beleid op het terrein van loopbaanoriëntatie en -begeleiding, vakinhoudelijke aansluiting en hbo-vaardigheden.'

De werkgroep stelde vast dat:

- Terugkoppelingsrapportages veel data bevatten, maar weinig analyse
- De rapportages zich daardoor niet lenen voor managementinformatie
- Er te weinig benchmark mogelijkheden zijn en
- Informatie te weinig en/of op onjuiste niveaus gedeeld wordt.

Hierna heeft de werkgroep voor zichzelf de volgende opdracht geformuleerd:

"Ontwikkel een instrument dat inzicht biedt in de ontwikkelingen en mogelijke knelpunten in de doorstroom tussen het voortgezet onderwijs en de betrokken hogescholen in de regio Rijnmond (vallend onder het convenant). De rapportage richt zich op bestuurders en directies van het voortgezet onderwijs en de hogescholen en dient ertoe het gesprek over de samenwerking binnen de school en de regio op dit niveau te ondersteunen.

Het instrument heeft als doel inzicht te geven in regionale cijfers en trends en een analyse hiervan te kunnen maken op schoolniveau. In juli 2015 wordt een eerste versie opgeleverd. Naar aanleiding daarvan zal in een vervolgproject uitbreiding van de rapportage plaatsvinden. Het doel is een jaarlijkse (bijgestelde) rapportage op te leveren in juni.

Het beoogde eindproduct is gedefinieerd als een jaarlijkse – Rotterdamse – doorstroom-monitor in de vorm van een gezamenlijke publicatie vanuit de deelnemende hogescholen.

Aanpak

Na het formuleren van de probleemstelling is een inventarisatie gemaakt van de vraagstukken die spelen omtrent het begrip 'doorstroominformatie':

- Wie zou wat moeten weten? Is dat bekend?
- Welke informatie is er extern nog meer beschikbaar?
- Wat zijn de beschikbare en gebruikte bronnen?
- Gebruiken we dezelfde bronnen?
- Kunnen er verbanden worden gelegd tussen de cijfers en het gevoerde beleid?

De vragen zijn besproken en zoveel mogelijk beantwoord. Op basis hiervan is een oplossingsrichting gekozen. De beschikbare doorstroom informatie moet meer worden verrijkt door:

1. Meer nadruk te leggen op voorspellende waarde van trends
2. Informatie meer 'to the point' weer te geven
3. Inbouwen mogelijkheid tot benchmark tussen verschillende scholen (hoe doen leerlingen het bij de ene hogeschool het ten opzichte van de andere en hoe doen leerlingen het van de ene vo- ten opzichte van de andere vo-school)
4. De 'kers op de taart' zou zijn om in de toekomst iets te kunnen zeggen over verschillende studenttypering die het vo verlaten.

Op basis van de input die we in de werkgroep hebben verzameld zijn de specificaties geformuleerd waar de doorstroommonitor aan moet voldoen.

Scope

De scope beperkt zich in eerste instantie tot het leveren van algemene trendgegevens over het studiesucces van de studenten bij de in het onderzoek betrokken hogescholen afkomstig van de doorstroom tussen het voortgezet onderwijs (hierna te noemen: scholen) en betreffende hogescholen (hierna te noemen: instellingen).

De gegevens omvatten:

- Doorstroom (direct aansluitend respectievelijk met een studiepauze) per studiejaar, van welke toeleverende school naar welke instelling respectievelijk opleiding (voor de instelling houdt dit in de [nieuwe] instroom per studiejaar)
- Uitval binnen 1 studiejaar, hierbij gaat het om uitval die niet herinstroomt op een andere studie binnen één van de instellingen binnen de samenwerking
- Switchen naar een andere opleiding binnen dezelfde instelling binnen 1 studiejaar, met onderscheid naar opleiding binnen dezelfde hbo-sector dan wel daarbuiten
- Wisselen tussen instelling binnen de samenwerking binnen 1 studiejaar, met onderscheid naar opleiding binnen dezelfde hbo-sector dan wel daarbuiten
- Propedeuse behaald binnen 1 jaar, respectievelijk 2 jaar op de oorspronkelijke opleiding dan wel de opleiding waarheen geswitcht of gewisseld is

Wat is er op 1 juli 2015 gerealiseerd?

Per 1 juli 2015 is een 'bètaversie' van de Rotterdams doorstroommonitor gereed. Dit betreft een geprepareerd en geanonimiseerd databestand op basis van het 1CHO (1 cijfer HO-bestand). Hieraan is door de Hogeschool Rotterdam en Hogeschool Inholland samengewerkt. Het bestand koppelt de doorstroomcijfers van beide hogescholen aan elkaar en maakt het mogelijk om analyses te maken per vo-school en/of cluster van vo-scholen waarbij de doorstroomtrends in beeld worden gebracht op basis van bijvoorbeeld opleidingsprofielen, geslacht of herkomst. De uitkomsten kunnen in een word- of powerpointbestand worden gerapporteerd.

Wat is er nog nodig?

De huidige bètaversie is een instrument in ontwikkeling. Komend jaar moeten ook de gegevens van Thomas More en Codarts worden gekoppeld. Verder omvat het bestand nu nog vooral kwantitatieve gegevens. Die moeten verder verrijkt gaan worden met kwalitatieve input uit de andere werkgroepen. Daarnaast is vanuit het vo de wens uitgesproken om de monitor ook online beschikbaar te maken. Dit laatste vergt niet alleen een investering in tijd, maar ook in geld.

“De opbouw van de diverse onderwerpen met het benoemen van de aanpak vo en ho met daarna de aanbevelingen is een krachtige opzet, waar een goede basis voor de aansluiting vo-ho mee gelegd wordt. De aanbevelingen ga ik zeker meenemen in onze vernieuwde aanpak”

Lotty Spek-Blok, onderwijskundig manager
Walburg College

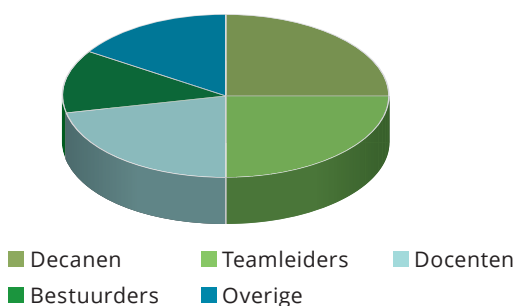

Evaluatie enquête betrokkenen 2014-2015

De instrumenten hebben inmiddels steeds meer vorm gekregen en kunnen rekenen op een breed draagvlak van betrokkenen binnen vo als hbo. Zowel vo- als hbo-collega's geven aan dat de (te ontwikkelen) instrumenten een goede bijdrage zouden kunnen leveren aan het versoepelen van de overgang van vo naar hbo en daarmee aan het vergoten van het studiesucces. Ook ervaart men het vormen van een netwerk en het uitwisselen van ervaringen in een breder verband als positief. Dit blijkt uit een uitgezette enquête onder de deelnemende scholen.

In mei hebben alle betrokkenen een verzoek gekregen een enquête in te vullen over het project 'Samen werken aan een goede aansluiting'. Deze enquête is door 48 respondenten ingevuld. 39 mensen uit het voortgezet onderwijs en 9 uit het hbo. Ruim een kwart van de respondenten was werkzaam als decaan. Daarnaast vulden teamleiders, docenten en bestuurders de enquête in. Zie ook figuur 1.

Figuur 1: Verdeling respondenten

Als reden voor deelname benoemde 97% het belangrijk en/of zeer belangrijk om gezamenlijk de problematiek op te pakken. 80% gaf als belangrijke reden aan dat ze van elkaar willen leren en 75% gaf aan dat zij het belangrijk of heel belangrijk vindt om de resultaten van het project ook daadwerkelijk te implementeren.

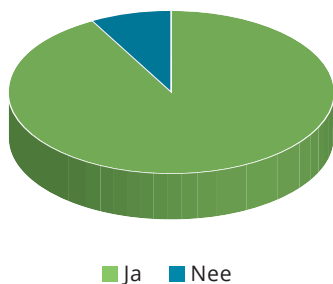
Ter toelichting werden nog diverse opmerkingen toegevoegd, waaronder:

- "Leerlingen vinden studiekeuze moeilijk en zijn bang verkeerd te kiezen. Door het leenstelsel groeit deze angst."
- "Leerlingen moeten niet de dupe worden van aansluitingsproblematiek."
- "Ik wil kijken wat wij kunnen doen om LOB-beleid te verbeteren."
- "Wij zijn hier al jaren mee bezig en willen graag meedenken en meedoen met dit project om onze ervaringen te delen en van anderen te leren."

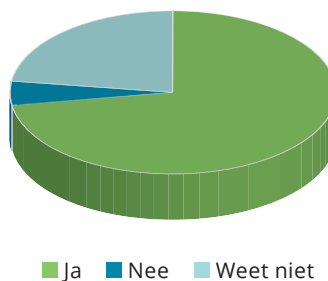
Beoordeling van het project

De overgrote meerderheid gaf aan de doelen van het project helder te vinden, het project nuttig en de opzet goed. Bijna de helft van de respondenten gaf aan het lastig te beoordelen of men tevreden was over de resultaten, omdat men veelal te weinig zicht had op andere werkgroepen, ofwel omdat men niet de laatste presentaties had bijgewoond. 93,6% van de respondenten ondersteunt een voortzetting van het project en 6,4% geeft aan dit niet te kunnen beoordelen.

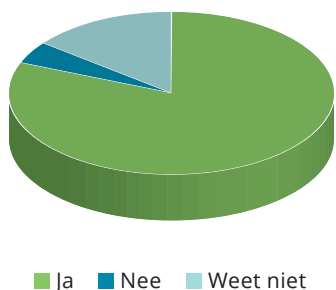
Doel helder

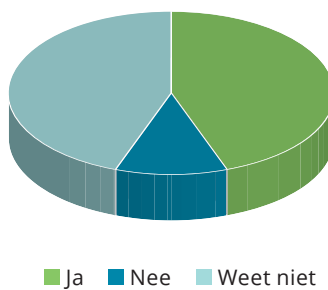
Project nuttig

Opzet goed

Tevreden met resultaat

Waarom doorgaan?

Hierbij werden diverse redenen gegeven, waaronder:

- Wat we bereikt hebben is dat we in gesprek zijn met elkaar.
- Het zou zonde zijn om nu te stoppen.
- Nu moeten we kijken hoe we de instrumenten willen implementeren, iedere school voor zich, maar ook gezamenlijk.
- Het initiatief is goed en kan bijdragen aan minder uitval en minder overstappers.
- We zijn pas net begonnen.
- Als we nu stoppen zijn alle inspanningen voor niets geweest.

Bij een voortzetting van het project is het belangrijk aandacht te besteden aan de verhouding tussen de rol van het voortgezet onderwijs en het hbo. Door diverse respondenten werd de rol van het hbo meer pro-actief beschreven en die van het vo wat meer reactief. Dit is een belangrijk aandachtspunt. Ook hadden diverse respondenten het gevoel dat het voortgezet onderwijs ondervertegenwoordigd was. Er waren ook respondenten die het omgekeerde hebben ervaren en die vonden dat er wel wat meer docenten uit het hbo zouden mogen komen. Een decaan merkte hierbij op dat het voor hem en zijn collega-decanen wellicht eenvoudiger is om tijd vrij te maken voor een dergelijk project, dan het geval is bij docenten.

Ook uit de aanmeldingen voor de werkconferenties en de werkgroepen, bleek dat de betrokkenheid van de scholen erg divers was. Er waren scholen waarbij het bestuurlijk commitment weliswaar gegeven was, maar waarbij er geen afstemming was met de werkvloer. Afvaardiging bij de werkconferenties bleef dan ook uit. Bij andere scholen was er duidelijk draagvlak vanuit zowel directie als vanuit de werkvloer. Ook bij het hbo werden de werkgroepen gedragen door een klein aantal enthousiaste medewerkers en was het lastig om een bredere groep collega's te mobiliseren.

Financiële of andere bijdrage

Vier respondenten geven aan dat hun school wel financieel zou willen bijdragen aan het project. De overige 44 geven aan het niet te weten of alleen een bijdrage te kunnen leveren door deelname van medewerkers. Drie respondenten geven aan dat we een volgende werkbijeenkomst van harte welkom zijn bij hen op school. Dit betreft het Dalton Lyceum Barendrecht, Het Lyceum Rotterdam en CSG Prins Maurits.

Conclusie

De reacties zijn overwegend positief. Men vindt het een goed initiatief dat doorgezet moet worden. Wel moet het wat minder vrijblijvend: als mensen zeggen zich aan het project te willen verbinden, betekent dit ook dat je een bijdrage levert. Men geeft aan dat het project bijdraagt aan samenwerking tussen scholen, dat het bijdraagt aan het versterken van het netwerk, dat de onderlinge communicatie verbetert, dat het uitwisselen van ervaringen waardevol is, omdat de afstand tussen scholen – niet alleen letterlijk – vaak groot is. Ook wordt benadrukt dat een helder en duidelijk doel noodzakelijk is, waarbij het goed is om aan concrete eindproducten te werken. Als minpunt wordt benadrukt dat er oog moet blijven voor verschillen, niet alles hoeft gelijk.

Kortom: een positieve evaluatie, met als vrijwel unanieme aanbeveling het project voort te zetten.

Aanbevelingen

Het was een vliegende start. Gezien het feit dat het aantal scholen dat de intentieverklaring getekend heeft de verwachtingen ver overtrof, maar ook door het zoeken naar een werkbare en organiseerbare vorm, waarin er optimaal gewerkt zou kunnen worden aan de toolbox. Er is in het afgelopen jaar een goede basis gelegd voor de samenwerking en de uitwisselingen tussen vo en hbo. De ervaringen van de projectgroep, de ontvangen feedback alsmede de uitgezette enquête leiden evenwel tot een set aanbevelingen voor het komend studiejaar.

1. het vergroten van de bekendheid én de betrokkenheid

Het creëren van een breder draagvlak op zowel het bestuurlijke niveau als op de ‘werkvloer’ is een voorwaarde voor succes. Dit begint met een goede bekendheid over het project én dus met een brede communicatie naar alle betrokkenen, zowel op bestuurlijk niveau als aan decanen, vakdocenten en teamleiders. Scholen zal gevraagd worden opnieuw hun commitment te geven voor het project en om dit ook breed te communiceren in de eigen school. Daartoe zal de projectgroep een communicatieplan opstellen.

2. Gelijkwaardigere vertegenwoordiging vo-hbo

Het afgelopen jaar bestond de overkoepelende projectgroep uit hbo-collega's. Ook de voorzitters van de werkgroepen waren vertegenwoordigers uit het hbo. De inbreng van vo-collega's was in het afgelopen jaar alleen adviserend van aard. Gezien de aard van de ontwikkelde instrumenten en de aanbevelingen op werkgroepniveau, is het aan te bevelen om de vertegenwoordiging van het vo binnen de projectorganisatie te vergroten en daarmee een meer gelijkwaardige vorm van samenwerking te creëren. De nog op te zetten stuurgroep zal hier een leidende rol in kunnen spelen.

3. Verbinden inhoudelijke thema's

In het afgelopen jaar zijn de vier thema-werkgroepen los van elkaar aan de slag gegaan. Er is nog niet concreet gekeken naar onderlinge inhoudelijke afstemming van de werkgroepen en het leggen van verbinding tussen de vier thema's. In het komende jaar zal hier meer aandacht voor komen in de vorm van een overall plan van aanpak 2015-2016.

Voortzetting project 2015-2016

Op basis van de resultaten van evaluatie die in het vorige hoofdstuk beschreven staan, lijkt er meer dan voldoende draagvlak te zijn om het project in studiejaar 2015-2016 te continueren. Vanuit de projectgroep wordt dan ook ingezet op een voortzetting van het project. In grote lijnen zal deze samenwerking volgens dezelfde opzet als afgelopen schooljaar vormgegeven worden.

Organisatie

Rol hbo

Hogeschool Rotterdam behoudt haar coördinerende rol als grootste belanghebbende instelling en initiatiefnemer van de samenwerking, levert de projectsecretaris en heeft een grote inhoudelijke vertegenwoordiging in de vier werkgroepen. De overige participerende hbo-instellingen hebben een actieve rol in elk van de werkgroepen en testen - waar relevant - de ontwikkelde instrumenten uit in de vorm van pilots.

Rol vo

Van de vo-scholen wordt een continuering gevraagd van hun inzet tot nu toe: het leveren van input door het inbrengen van kennis en het participeren in de werkgroepen en meedenken tijdens de werkconferenties. Gezien de resultaten van de enquête en de overige feedback die de projectgroep heeft gekregen, is het voorstel om de inbreng van de aangesloten scholen iets minder vrijblijvend in te zetten dan in het afgelopen jaar. Nu was het zo dat een groep scholen weliswaar de intentieverklaring getekend heeft – soms uit hoofde van de koepel – maar afvaardiging had op één van de werkconferenties of een andere inbreng. Met het aangesloten blijven bij de samenwerking, wordt voor komend jaar explicieter gevraagd om een vertegenwoordiging bij ten minste 1 van de deelsessies op elk van de werkconferenties. Ook vraagt de projectgroep van scholen dat zij zich inspannen om de ontwikkelde instrumenten te implementeren dan wel uit te testen en de aanbevelingen die elk van de werkgroepen gedaan heeft ter harte te nemen.

Formalisatie organisatie

Eind studiejaar 2015-2016 zijn de instrumenten klaar voor regionale uitrol en implementatie. In de periode tot de zomer van 2016 wordt daarnaast gewerkt richting een formeel arrangement dat leidt tot het ondertekenen van een samenwerkingsconvenant, waarbij de participerende scholen gezamenlijk de ontwikkelde producten in de praktijk gaan uitproberen en verbeteren. Voor die fase wordt gezocht naar een minder vrijblijvende vorm van samenwerken binnen het netwerk, met een passend financieringsmodel. Een te formeren stuurgroep met bestuurders uit vo en hbo zal hierin een leidende rol gaan krijgen.

Financiering

De kosten voor voortzetting van het project zullen in 2015-2016 gedragen worden door het hbo. Van de aangesloten scholen wordt wel een bijdrage in de vorm van uren gevraagd in de vorm van het bezoeken van de werkconferenties en bij voorkeur het aansluiten bij één van de werkgroepen.

Bijlage 1

Deelnemende scholen

1. Avicenna College
2. Codarts Hogeschool voor de Kunsten
3. Comenius College
4. Cosmicus College
5. Calvijn Groene Hart
6. Calvijn Maarten Luther (Business school)
7. Calvijn Vreewijk
8. CSG Prins Maurits
9. Dalton Lyceum Barendrecht
10. De Passie Evangelische School
11. Develsteincollege
12. Einstein Lyceum
13. Emmauscollege
14. Farel College
15. Gemini College
16. GS Randstad
17. Havo voor Muziek en Dans
18. Het Lyceum Rotterdam
19. Het Lyceum Vos
20. Het Schoonhovens College
21. Hoeksch Lyceum
22. Hogeschool Inholland
23. Hogeschool Rotterdam
24. IJsselcollege
25. Insula College havo/vwo
26. Krimpenerwaard College
27. Luzac College
28. Luzac Lyceum Rotterdam
29. Lyceum Schravenlant
30. Maerlant
31. Melanchthon Bergschenhoek
32. Melanchthon Schiebroek
33. Montessori Lyceum Rotterdam
34. Mytylschool De Brug
35. OSG De Ring van Putten
36. OSG Hugo de Groot Nieuw Zuid
37. OSG Libanon Lyceum
38. OSG Thorbecke
39. Penta College CSG Scala Rietvelden
40. Penta Hoogvliet
41. Penta Jacob van Liesveld
42. Revisuslyceum
43. RGO Middelharnis
44. Rudolf Steiner College Rotterdam
45. Sint Laurenscollege
46. Sint-Montfort College
47. Stedelijk Dalton Dordrecht
48. Theaterhavo/vwo
49. Thomas More Hogeschool
50. VAVO Rijnmond College
51. Walburg College
52. Wartburg Guido de Brès
53. Wolfert College
54. Wolfert Dalton
55. Wolfert Lyceum
56. Wolfert Tweetalig.

Bijlage 2

deelnemers werkgroepen

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding	
Henrike Knippenberg	Hogeschool Rotterdam
Annelies Hak	Het Lyceum Vos Vlaardingen
Annet Adang	Gemeente Rotterdam
Arjan Bijleveld	Develstein College
Bartha Moerkerk	CSG Prins Maurits
Bert van der Hoorn	Montesori Lyceum Rotterdam
Chaimae Essanoussi	Avicenne College
Cor Oskam	Gemeente Rotterdam
Denise Kreté	Krimpenerwaardcollege
Eleonora Sybertsma	Mytyschool de Brug
Elsbeth Veldhuizen	Hogeschool Inholland Rotterdam
Eva Rieborn	Einstein Lyceum
Frank Schutte	Projectleider op Zuid
Gerton Weck	Melanchthon Schiebroek
Hanneke van der Wal	Codarts
Henk May	Wolfert Tweekalig
J. Baars	Wartburg Guido de Brès
Jeany van Beelen	Hogeschool Inholland Rotterdam
Jeroen Bruijstens	Dalton Barendrecht
Leo Pusch	Einstein Lyceum
Liesbeth Dirks	Schoonhovens College
Linda Driever	Hoeksch Lyceum
Lisette Kouwenhoven	Hogeschool Rotterdam
Marius Boogaard	Penta College
Marja Meijer – Kleijbergen	Vavo Rijnmond College
Meral Dedeci	IJsselcollege
Mevr. Rieborn	Einstein Lyceum
Michiel Andriessen	Gemini College
Monica de Wit	Walburg College
Rene Stellingwerf	RGO Middelharnis
Renske den Hartog	Luzac College
Stella Pleijsier	Hogeschool Rotterdam
Thecla de Grauw	Vavo Rijnmond College

Trudy Mast	RGO Middelharnis
Wilma Aerts	Hogeschool Rotterdam
Hbo-Vaardigheden	
<i>Hilke Stibbe</i>	<i>Hogeschool Rotterdam</i>
Adrie Oosterom	Calvin Maarten Luther
Anja Melkert-Nieuwenhuizen	Hogeschool Rotterdam
Annemieke Kruyt	Hogeschool Inholland
Arienne Zwijnenburg	Codarts
Dhr. H.J. van de Kamp	Vavo Rijnmond College
dhr. K. Alkema	Penta College CSG Hoogvliet
Dhr. Leeuwenburgh	Avicenna College
Didier Dohmen	Stichting Boor
Elsbeth Veldhuijzen	Hogeschool Inholland
Erik Jan van der Geer	WdKA/ Hogeschool Rotterdam
Florence Weytingh	Rotterdams Montessori Lyceum
Fokke van Bockel	Calvin Vreewijk
Frank Balllieux	IJssel College
Hillie Sloom	Hogeschool Rotterdam
Ilse Gebraad	Hogeschool Rotterdam, student
Inge Simon	Dalton Lyceum Barendrecht
Jenske van Baalen	Emmaus College
Koendert Boone	Insula College
Leo Pusch	Einstein Lyceum
Lotty Spek-Blok	Walburg College
Maarten van Os	Hogeschool Rotterdam
Marianne Menke	Laurens College
Marvin Smale	Emmaus College
Mirrante Efferich	Hogeschool Rotterdam, student
Paul Pos	WdKA/ Hogeschool Rotterdam
Peter Legierse	Hoeksche Lyceum
Peter Vet	Thomas More Hogeschool
Raymond de Lepper	Hogeschool Rotterdam
Regina Hoksbergen	Vavo Rijnmond College
Sandra Wagenaar	Schoonhovens College

Vakinhoudelijke aansluiting	
<i>Werkgroep economie/management & organisatie</i>	
<i>Annelies van der Graaf</i>	<i>Thomas More Hogeschool</i>
Wim Blok	Revijs Lyceum
Nelini Walop-Ramrattansing	Hogeschool Rotterdam
Jenske van Balen	Emmaus College
Marleen Eijkemans	Emmaus College
<i>Werkgroep Nederlands/Communicatie</i>	
<i>Ellis Wertenbroek</i>	<i>Hogeschool Rotterdam</i>
Marius Engelsmand	Hogeschool Rotterdam
Wieke Stravens	Hogeschool Rotterdam
Niek Veldhuijzen	Hogeschool Inholland
Wim van Dijk	Lentiz
Marjo Smeman	Emmaus College
<i>Werkgroep wiskunde</i>	
<i>Marion Schiffrers</i>	<i>Codarts</i>
Gertjan Breevaart	Revijs Lyceum
Leontine Engelen	Penta College
Niek Poppe	Hogeschool Rotterdam
Elise Mondeel	Hogeschool Rotterdam
Els Kalkman-Groen	Hogeschool Rotterdam
Ellen van Mil	Hogeschool Rotterdam
Doorstroomcijfers	
<i>Olav Rulander</i>	<i>Hogeschool Inholland</i>
Marvin Smale	Emmaus College
Ruud Vlak	Develstein College
Didier Dohmen	BOOR
Liane van der Helm	Vavo Rijnmond
Lex Freund	Hogeschool Rotterdam
Bert van Wijk	Hogeschool Rotterdam
Carla Spek	Hogeschool Rotterdam
Hans de Bekker	Hogeschool Inholland

Colofon

Rotterdam, juni 2015

Uitgave project 'Samen werken aan een betere aansluiting',
een samenwerking tussen het vo en de Rotterdamse hogescholen.

Contactgegevens projectcoördinatie

Hogeschool Rotterdam

Onderzoek & Ontwikkeling, t.a.v. Hilke Stibbe

Postbus 25035

3001 HA Rotterdam

h.stibbe@hr.nl

